

MORGONBRIS

TIDNING FÖR DEN

SOCIALDEMOKRATISKA KVINNORÖRELSEN

(9:de ärg.)

Utgiven av Socialdemokratiska Kvinnokongressens Verkställande Utskott.

Stockholm 1914, A.-B. Arbetarnes Tryckeri

<p>Nr 10 Oktober</p>	<p><i>Prenumerationspris:</i> 1: 20 pr helt år, 60 öre pr halvt och 30 öre pr fjärdedels år. Lösnummer 10 öre.</p>	<p>Redaktör: Anna Lindhagen.</p>	<p>Morgonbris' expedition: SIGNE SVENSSON, Allm. Tel. 244 36, Upplandsgatan 85, 4 tr., Stockholm. Annonser å sista sidorna pris 15 öre pr mm.</p>	<p>1914</p>
--------------------------	--	--------------------------------------	--	-------------

Kvinnor, giv akt!

I denna stund ha valmännen i Sverges land sagt sitt ord. I valurnorna ha lagts ned 265.658 röstsedlar för socialdemokraternas kandidater.

Det är ett giv akt för oss kvinnor inom arbetareklassen. Våra män ha i dessa fasansfulla tider bestämt hävdad att de vilja freden och ej kriget.

Socialismen lever ej av det förgångna, den är positiv och vill föra fram mänskligheten till det befruktande. Och kriget! Vad växer upp i dess fotspår? Vad befruktar det-samma? Jo, pest, nöd och lidanden av alla slag.

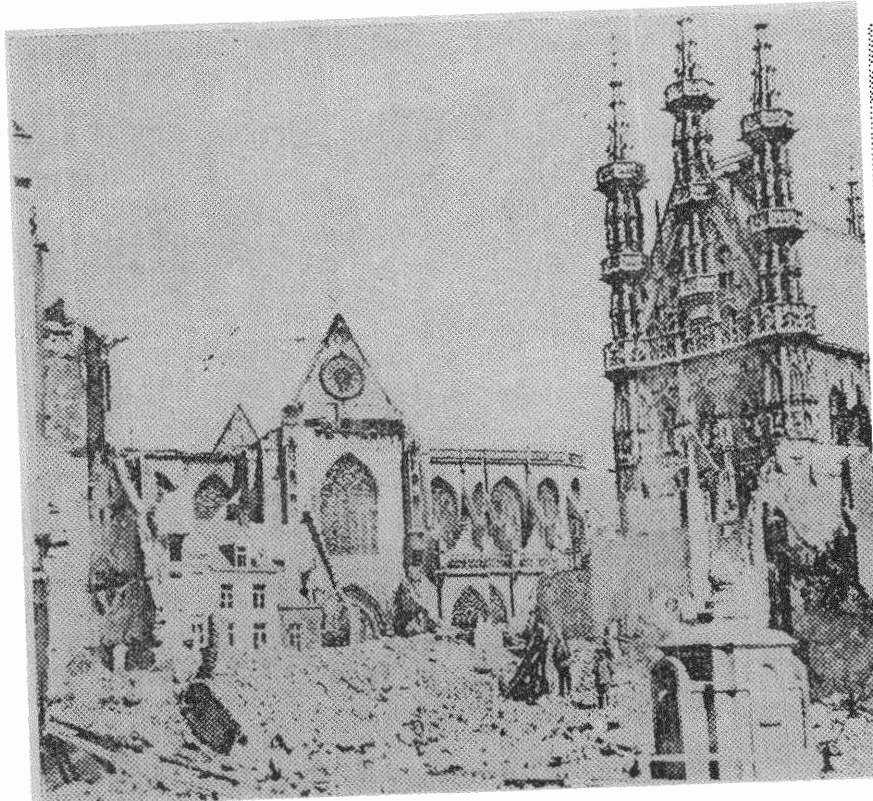
Och ändock finnas de, t. o. m. kvinnor, som säga att krig är nödvändigt för att rensa bort det onda. Detta svammel hör ej till socialdemokraternas tankebanor, därför ha arbetareklassens män slutit upp kring densamma.

För oss kvinnor, som naturen själv danat att giva liv, hur kunna icke vi med anförelse hjust sluta oss till

socialismen! Hur kunna icke vi, som få giva liv åt människosläktet, föra fram detsamma från dess första stapplande steg i världen, arbeta för den idé, som vill ha bort slaktandet av människoliv, det meningslösa fördärvandet av de mänskligt skapade verken, från den lilla skogs-

stugan till de konstverk, som snillet utformat.

»Kriget behövs för att rensa bort det onda!» säger man. Vilket onda mena dessa människor? Penninghögmodet, penningsspekulationen, frosseriet, skövlandet

Det förstörda Louvain.

av våra skogar, jobbandet med hus, som fördyra hyrorna för det fattiga folket, svältavlönningar o. s. v.? Nej, förvisso icke! Det är mot arbetareklassen den domen är riktad, det är mot socialismens idéer som dessa kämpa, vilka utslunga orden om krigets nödvändighet.

Skola då arbetareklassens kvinnor tanklöst följa med den malströmmen eller är tiden kommen att även de nu på allvar vilja spränga fram och sluta upp kring arbetarrörelsen, kämpa för dess mål? Förvisso komma även kvinnorna med oss.

Och vi mana: *Dröj icke! Vänta icke och säg att tiden icke är inne nu. Mena icke att du inte har råd att vara med. Anse icke, att därför att du ännu saknar rösträtt det ej kan vara till någon nytta att vara med.*

Allt detta är lösa undanflykter. Ju förr kvinnorna komma och sluta upp för socialismens världsfamnande idé, desto förr komma de fruktbringande reformerna, desto förr få även vi medlet i vår hand till det direkta inflytandet på lagar och författningar, som kan skapa välbärande för folket i stället för krig och fasor.

Under denna tid låt oss bli tänkande och låt de försakelser vi nu i så hög grad få göra för fosterlandet bli stålet i vår vilja till medverkan för det fruktbringande arbete för nationerna, som socialismens idéer innebära.

Skaffa eder upplysning om våra medel och mål! Slå vakt om kvinnornas organisationer! Slå vakt om arbetarekvinnornas tidning Morgonbris! Låt detta bli barometern på kvinnornas stora vilja för freden! *Signe Svensson.*

Brev från Utah — mormonernas Zion.

(Forts.)

Någon egentlig industristat är ej Utah, om man undantager gruvorna, men av sådana finns här gott om. Och om man från höjderna runt staden kastar en blick över dalen ser man den tjocka röken från aldrig vilande hyttor och smältugnar.

Utah är som sagt ett berglandskap — namnet betyder på indianspråket "berghem" eller "hem i bergen" och är nästan så stort som halva Sverge. Landet ligger i medeltal ej under 5,000 fot över havet och det högsta berget reser sin evigt snöhöljda topp till en höjd av 13 000 fot.

Som vi se av det föregående ha mormonerna många orsaker att vara stolta över sin stad och ett faktum är att det är ett märkligt kolonisationsarbete som här utförts. Men så äro de ej heller sena att tala om vad de gjort och de referera omständligt alla fördelaktiga uttalanden som komma staten och dess institutioner till del i sin press och påstå då alltid att det är deras religion som åstadkommit allt detta. Men när har religionen byggt ett hus eller plöjt en åker? Allt detta är naturligtvis inte mormonismens verk även om de voro de första på platsen, ty en religion bör väl ej värdesättas efter den yttre lyx den kan omgiva sig med. Enskilda och samhälleliga intresen ha naturligtvis mest bidragit till att göra staten till vad den nu är.

Men vilja mormonerna tillägna sig allt beröm som kommer staten till del för att därmed göra propaganda för sin religion. då blir konsekvensen den. att de även få skriva allt ont som finnes här på sin och sin religions räkning. Ty från moralisk synpunkt är nämligen Utah lånet ifrån så fullkomligt som de vilja låta påskina.

Rikedom och fattigdom, lyx och överflöd, dryckenskap och prostitution. alla de nutida samhällenas skamfläckar. finnas här i lika stor utsträckning som i något annat land. Det hjälper inte att påstå. att det är icke-mormonerna, som framskapat allt detta vidriga. ty mormonerna voro länge ensamma herrar och lade grunden till det nuvarande tillståndet.

Arbetsförhållandena, som här för några år varit ganska goda. men nu börja försämrans, ha ständigt av mormonerna framhållits såsom en förtjänst för dem. Men saken är den. att de goda förhållandena. som rått här på detta område. berott på att produktionen inom industrin utvecklats sig fortare än det gått att skaffa arbetskraft.

Att det ej är mormonismens förtjänst synes därav. att mormonenkapitalisten har samma usla moral i afärslivet som alla andra. det är endast från predikstolen han talar för en annan moral. De högsta inom mormon-

kyrkan äro nämligen bland de största kapitalisterna, t. o. m. kyrkan själv bedriver stora affärer, och att inte arbetarna ha skäl att strö rosor för sina arbetsgivare är ett faktum.

För närvarande äro ju mormonerna utsatta för en hätsk förföljelse från den svenska statens sida, en åtgärd som jag, inom parentes sagt, ej kan sympatisera med, vilken åberopas som nödvändig på grund av deras påstådda befrämjande av emigration. I förhoppning om att inte allmänheten känner rätta förhållandet. dra sig inte höga vederbörande att förstora siffrorna, när de uppgivit svenskarnas antal i Utah. De påstå således, att det finns över 20,000 svensk-mormoner i Utah, vilket ej är överensstämmande med sanningen.

Antalet reduceras betydligt, om man jämför de sanningsälskande herrarnas uppgift med statistiken. År 1910 fanns enligt denna 7,227 svenskar i Utah, men då är att märka, att en stor del av dessa ej äro mormoner och således ej heller påverkade av dem att komma hit. Se vi vidare i statistiken. visar det sig, att år 1900 fanns det 7,025 svenskar i Utah. På 10 år blir det således en ökning av 202 personer. I sanning inte mycket att göra väsen för, när man ser att under samma 10-årsperiod 93 514 svenskar invandrade till Förenta staterna, vilket väl ej kan skyllas på mormonerna.

För att nu några fall blivit kända. där mormonerna varit behjälpliga vid emigrationen, använder den svenska staten detta för att kasta all skuld på dem, antagligen för att därmed dölja att den själv har största skulden i den blodförlust Sverge lider av genom emigrationen. Ty ett faktum är. att det är de rådande missförhållandena — det kapitalistiska utsugningssystemet, den långa värnplikten, de höga skattebördorna. rättslösheten, klasslagarna, arbetslöshet, hunger och elände i ungdomen för att sedan se fattighuset vinka på ålderdomen — som äro orsaken till emigrationen. Och till allt detta har svenska staten största skulden, då den genom lagar. militarism och fängelser upprätthåller dessa missförhållanden. Detta faktum borde nu i dessa dagar genljuda i deras öron. som nu göra allt för att göra förhållandena ännu mera olidliga och därmed driva ungdomen i en landsflykt, som den själv inte önskar. (Bästa sättet att förhindra emigrationen vore nog att Nationalföreningen mot emigrationen och den svenska kapitaliststaten toge varandra i hand och flyttade till en annan planet. där de måhända hade större existensberättigande.)

Den som känner förhållandena något. kan inte undgå att reflektera över svenska statens (kapitalisternas) rädsla för emigrationen.

Ett faktum är. att under nuvarande förhållanden inverkar ej emigrationen på den industriella produktionen. Ty fördrades alla händer till arbetet, be-

hövde ej en permanent kår av arbetslösa gå hela året om, förgäves utbudande sin arbetskraft. Nej, saken är den, att så länge det finns överflöd på arbetare, kan kapitalismen billigt köpa den arbetskraft som behövs, och därför ser den med oblida ögon att de tillämnade slaverna resa till ett annat land för att där skaffa sig den utkomst de förgäves söka i sitt hemland.

Det ligger nu nära till hands att antaga att samma motiv ligga till grund för mormonernas understödjande av emigrationen, nämligen hitskaffande av överflödigt arbetskraft, som kan bidra till att nedpressa lönerna. Ty mormon eller icke är man här lika välkommen, endast man är arbetsför.

Om mormonismen och det religiösa livet skulle vara mycket att säga, men jag är rädd att jag redan nu inkräktat för mycket på Morgonbris spalter för att kunna redogöra för det; vare nog sagt, att mormonismen är inte så aktuell i Utah, som man kunde ha anledning att tro, ty endast omkring en tredjedel kallar sig mormoner. En stor del av dessa kalla sig så av olika orsaker, t. ex. familjetraditioner, för att det hör till god ton, och ungdomen för att tillfredsställa sitt nöjesbehov. Ett fåtal kanske tillfredsställer ett verkligt religiöst behov, ett behov som de nog kunde få tillfredsställt inom vilken annan religion som helst. Mången, som i Sverge blir mormon och kommer hit, känner sig nog ganska besviken, och det hör därför ej till ovanligheten, att de efter en tid lämna kyrkan. Ty all den hjälp mormonerna lämna dem inskränker sig i de flesta fall till att få dem hit, sedan få de sköta sig själva. Många yttranden hör man här, som kunde vara av intresse att återge. Så t. ex. hörde jag en gång en mormonkvinna yttra: "Bli de ej mormoner i Sverge, så inte bli de sedan de komma hit." Angående de unga män som sändas på mission hörde jag en man tillhörande kyrkan säga, "att många av dem sändas på mission för att bli mormoner". Nöjet att på föräldrars eller hustrurs bekostnad få resa ut för ett par år är nog även en bidragande orsak till detta missionsarbete. Många av dessa taga sällan del i det kyrkliga arbetet efter sin återkomst från missionen. Reflexionerna göra sig själva.

Till sist vill jag rikta några ord till den socialistiskt tänkande ungdomen i Sverge. Res inte till Amerika! Stanna där ni är, även om förhållandena kunna synas odrägliga. Den goda tiden är nu här förbi och varje skeppslast av trälar, som lastas av, blir endast en konkurrent, som kanske lyckas genom att undantränga en annan. Och har ni starka andliga intressen, som fordra näring, så komma dessa att brutalt trampas under fötterna och bli omöjliga att tillfredsställa. Lyckan består inte endast i att hava en draglig existens, det ha kanske fler än jag erfarit. Ordet emigrant har ej så väljudande klang sen man kommit hit,

Ur

Arbetet i framtidsstaten

av L. G. Chiozza Money. A.-B. Framtidens bokförlag, Malmö. Pris 25 öre.

Kap. V.

Vetenskapen har löst massproduktionens problem.

Den som något känner till modern maskinindustri kan inte undgå att bli slagen av förvåning över den utomordentliga lätthet, varmed vi kunna förfärdiga våra förnödenheter. Vetenskapsmannen och ingenjören ha ställt till vårt förfogande så stora mängder vi någonsin kunna önska oss. Det är inte uppfinnarens eller upptäckarens fel att endast 4 miljoner människor äro — oregelbundet — sysselsatta med deras underbara maskiner och tillverkningsmetoder. Många av den moderna industriens skapare äro sedan länge döda, och deras efterlämnade arv är mänsklighetens gemensamma egendom. Och beträffande ännu levande uppfinnare äro vi måna om att så mycket som möjligt inskränka tiden för deras monopolrättigheter. Uppfinnaren av glödlampan är ju ännu i livet, men vem som helst kan framställa mer eller mindre ofullkomliga exemplar av densamma utan att betala honom ett öre. Det vilar ingen hemlighet över den moderna maskinindustrien. Hela stora raden av uppfinningar står till vårt förfogande och varje år utslockna ett stort antal beviljade patent. Besöker man en modern klädes-, sko-, cykel- eller möbelfabrik, får man bevittna hur produktionsprocessen vunnit i enkelhet och snabbhet genom en sinnrik förening av små konstgrepp och genom specialisering av arbetet på olika maskiner. Varje del av en sko eller cykel, hur liten och obetydlig den än är, åstadkommes för ringa kostnad på en därtill avpassad maskin. De fint och väl gjorda delarna fogas sedan tillsammans, och det arbete, som fordras härtill, är reducerat till ett minimum. Se vi på skomaskinerna förstå vi att endast ett fåtal maskiner och arbetare är nödvändigt för att på ett år tillverka flera skor än hela vårt folk skulle slita ut under lång tid framåt. Om vi titta in i en cykel-fabrik komma vi snart underfund med, att det vore den enklaste sak i världen

då betyder det ofta en aldrig tystnande längtan, lidande, brustna förhoppningar och krossade illussioner. I stället för att fly från missförhållandena, så upptag hellre striden mot dem ännu bittrare, och den dag skall komma, då den svenska ungdomen skall avgå med seger.

I hopp om att ännu en gång mötas i den striden och en innerlig önskan om framgång för den internationella socialismen tecknar med hälsning:

Salt Lake City, Utah, mars 1914.

O. V. Larson

att på jämförelsevis kort tid tillverka fler cyklar än det finns människor i vårt land att åka på dem.

Det är inte fabrikationen, som utgör industriidkarens bekymmer. Det är inte arbetet i fabriken, som oroar honom. *Fabriksägarens stora bekymmer består däri, att det är så lätt att tillverka varor, men så svårt att få avsättning för dem.* Det är på försäljningen, men inte på fabrikationen han har sin uppmärksamhet riktad. Från ekonomisk ståndpunkt är mannen, som gör skodon, en värdefull och nyttig arbetare, under det att agenten, som tar upp order på skodon och som kanske genom sin skicklighet tar order från en annan, bättre skofabrik, är värdelös, ja sämre än så. Men för industriidkaren betyder skoarbetaren ingenting, ty han kan när som helst ersättas; men försäljaren är hans allt i allo. Det är detta förvända ekonomiska tänkesätt, som ligger till grund för fattigdomens problem.

Detta maskineri, som uppfunnits för att möta behoven av massproduktion av olika varuslag, drives, som vi sett, av en ringa del av befolkningen. Ja, även den lilla del av maskineriet, som verkligen drives effektivt, hålles i gång endast en kort tid, och så har man redan tillverkat mer än som kan säljas. Knappt ha hjulen kommit i gång förrän man måste gripa till bromsen av brist på köpare till dessa lättillverkade varor. Maskinerna hållas inte i verksamhet för att åstadkomma en ymnig produktion, utan i syfte att reducera kostnaderna under hänsynstagande till den kända eller beräknade efterfrågan. I själva verket är det endast en sak som maskinerna måste ge, nämligen profit. Denna profit kan endast tryggas genom den avsättning, som erbjuder sig. Avsättningens omfattning bestämmes av den begränsade konsumtionen i ett samhälle, som till största delen utgöres av löntagare, vilkas inkomster knappt räcka till hyra, mat och ved. Att under sådana förhållanden hålla maskinerna i full verksamhet är ju en ren orimlighet. Den ena fabrikanten drar kunder från den andra. Den ena kan när som helst bringa den andras maskiner att stanna. Hattarbetaren har inte råd att köpa de skor han behöver, skoarbetaren inte sin nödvändiga huvudbonad. Ingen av dem kan köpa sig en cykel, fast cyklar produceras så rikligt i Coventry,* och ur fabriken i Coventry strömma massor av arbetare, män som kvinnor, i dåliga skodon och dåliga huvudbonader.

Vi kunna ta det gamla exemplet om téet, vilket alls inte betecknar ett undantagsfall utan är typiskt. Genomsnittshandlanden kan icke leva på en bruttovinst som är lägre än 30 till 50 proc. Hans nettovinst kan ofta vara obetydlig. Manfallet bland köpmännen är ju påfallande stort, men vare sig de falla eller lyckas slå sig fram måste de beräkna stor bruttovinst på sina varor. Då därför löntagaren kommer med sin lilla lön till marknaden, måste han först och främst sörja för mellanhandernas existens,

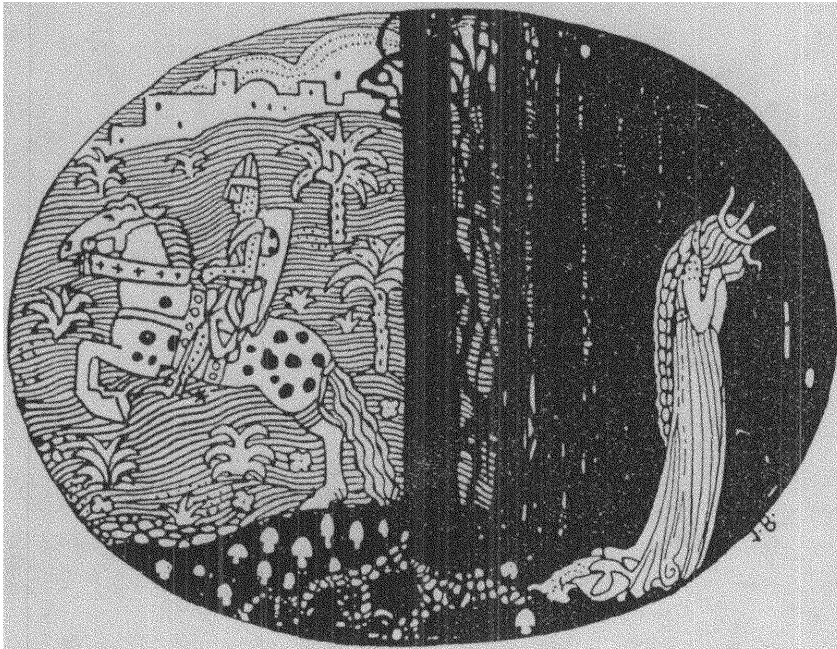
vilken ofta nog kan vara lika hård som hans egen, eftersom båda lida under misshushållningen med deras arbete.

Ett säkert sätt att bli lottlös under striden är att ställa sig bland producenterna. Så länge någon nöjer sig med att kvarstå som nyttig producent har han inte utsikt att få det något så när dragligt. Den världserfarne säger till sig själv: »Det finns blott en väg att komma till välstånd, nämligen att välja ett yrke där jag skapar profit i stället för varor». Kan man undra på om en alltjämt växande del av befolkningen förstår detta och fattar det under nuvarande förhållanden kloka beslutet att överge produktionen för profiten? *Eftersom hederligt arbete varken ger välstånd eller ära, kan man då förvåna sig över att så många av oss föredra ett liv utan sådant arbete?* I sistnämnda fall löpa vi åtminstone inte större risker, men väl ha vi större vinstchanser på hand.

På så sätt har vetenskapsmannen och uppfinnaren fullständigt misslyckats i att göra tillvaron dragligare för den fattige. År 1828 satte George Stephenson lokomotivet i gång; i dag, 80 år senare, kan dock stora massan av engelska folket inte resa någon nämnvärd sträcka på järnväg i sitt eget land, därför att de inte ha råd till biljettköpet. Angbåten är nästan lika gammal som lokomotivet; i våra dagar får det stora flertalet inte göra bekantskap med ångbåtar förrän på emigrationsresan. I de elektriska kommunikationerna ha vi medel att sprida vår stadsbefolkning över stora, hälsosamma områden. Folket stannar, hoppackat i sina smutsiga, osunda städer. Vi tillhöra ett av de få stora kolproducerande länderna, men endast ett fåtal av vårt folk har råd att värma upp sina hem ordentligt. Det stora flertalet måste värma sina bäddar med sina kroppar, och detta i ett stort kolland med sju månaders vinter. Vi ha inte ens förstånd att hålla oss varma. De snillrikaste mäns strävanden ha varit fåfänga. De maskiner de konstruerat ha blott skapat en ny ras, maskinslaven, och gjort det möjligt för en alltjämt växande procent av civiliserade människor att leva av onyttigt arbete. Dessa maskiner ha ock fullständigt befriat från arbete en liten sysslolös överklass, som ensam njuter jordens produkter sådana de skördats och mångfaldigats med maskinernas hjälp.

Är det nödvändigt att detta myckna arbete drar med sig så mycket elände? När man gjort sig all denna möda att förenkla produktionen, skall det då övergå mänsklig intelligens att organisera arbetet med bättre framgång än nu? Skall det vara svårare att förmå människor att använda maskinerna på ett ansändigt sätt än att uppfinna dem? Skall det behöva sägas om den civiliserade människan att hon kan analysera Sirius' strålar, men inte skaffa sina barn tak över huvudet, att hon kan göra underverk i vetenskapens värld, men kommer till korta i vardagslivet?

* Stad i England med stor cykelindustri.

Visa i moll

av

OVE EKELUND.

Och riddaren red sig vid månens bleka sken
allt till den sköna jungfrun,
allt till sin hjärtans kär,
men tung och mörk låg skuggan över heden.

"Och hör du, allra käraste vännen min,
du vänaste bland jordens alla tärnor!
Nu rider jag hädan
till hedningaland
att strida för Frälsarens ära!"

"Om tre år är jag åter tillbaka igen,
tillbaka från Söderns fagra länder,
där hjärtat aldrig fryser,
där blomman aldrig dör,
där solen aldrig sjunker
bakom bergen."

Och bort red den riddaren
en fager aftonstund,
när skogen sjöng
och natten steg
ur havet.

Men jungfruns själ blev sorgsen,
hon sörjde och hon grät,
hon vandrade bland skogens mörka skuggor.
Tills själv hon blev en skugga,
som aldrig fann sin ro
bland alla vilsna skuggor
i skogen.

Och aldrig kom den riddaren tillbaka igen,
tillbaka från Söderns fagra länder.
Han föll en stilla aftonstund,
när vinden gick till ro
och skuggorna blev långa
över heden.

I fosterlandets namn.

Hösten har kommit och frostnatten har andats sin första isande bleka kyss över allt det som i knoppande maj drogs upp till blomning av vårsolens värme och ljus. Men ännu efter döds-kysen glöder det i en sista bländande, praktfull skönhet. Det är slutet.

Men frosten och dödskylen har också smugit sig in över vårt liv efter hänsynslösare mått och lagar än vi äro vana. Den isar våra sinnen natt och dag och den sörjer för, att våra tankar och känslor aldrig helt kunna slå ut i yster och okonstlad glädje. Ty då: alltid denna mara. Det ohyggliga som händer där ute i världen, den stora "tongivande" världen. När vi vakna om morgonen är vår första sorgfyllda tanke denna: O, gud, att det inte bara är en dröm. Och då höra vi till dem, som äro att räkna bland de folk, som för närvarande höra till de lyckligaste i världen! Hur skall det då kännas för dem, vars eget blod i denna stund forsar ut till gödsel över en tålig jords döende blomster.

En skön död är döden för fosterlandet!

Ack, det är väl för dem, vars intressen sammanfalla med ett litet krig då och då, att denna lögn ännu kan leva. Men så har ju heller ingen sanning i världen, hur stor och rik den än varit, blivit så omhuldad och ansad genom tider och slakten som denna lögn.

Ty fosterlandet som sådant, vårt hem, vår bärgning, vår kultur, begär och behöver inte vår död utan vårt liv. Och människor över hela världen äro fränder.

Blott makten, makten, behöver ibland, att folken bliva vilddjur, som i blint raseri tjuta efter varandras hjärteblod. Och när den timman är slagen ringer man i klockan som förkunnar: I fosterlandets namn.

Sedan när bara krigets alla djävlar sluppit lösa så får det i fosterlandets namn begås vilka skändligheter och nidingdåd som helst. Ty då tiga lagarna.

I fosterlandets namn — fast det inte ens var hans eget fosterland — stam-pade en gång det stora världssnillet Napoleon I härar ur det arma Frankrikes jord och lät dem förfrysa på Rysslands stepper. För den älskade kejsarens omätliga makt och ärelystnad offrades miljoner. Men då som nu hette det dock: I fosterlandets namn.

Emellertid, så älskat är nu inget krönt huvud i vår tid, men, vi se, det kan bli krig ändå. Ty lögnen, att fosterlandet bjuder det, lever.

Detta, att fosterlandet kallar, blir till sanning, när det gäller värn och försvar, men då måste ju först någon ha gått till anfall.

Ur »Inbördes hjälp» av Peter Krapotkin.

Detta arbete, vilket varit liksom Krapotkins evangelium till mänskligheten, är allt skäl i att påminna sig, ehuru inbördes-hjälpprincipen kanske aldrig varit mera avhånad än nu.

När människor icke förlorat sitt förnuft på ett slagfält,*) »kunna de icke stå ut med» att höra rop om hjälp och icke besvara dem. Hjälten går; och vad hjälten gör, känna *alla*, att de lika väl kunde gjort. Hjältnans sofismär kunna icke motstå inbördes-hjälpprincipen, emedan denna känsla närts av tusentals år av mänskligt samhällsliv och hundratusentals år av förmänskligt samfundsliv.

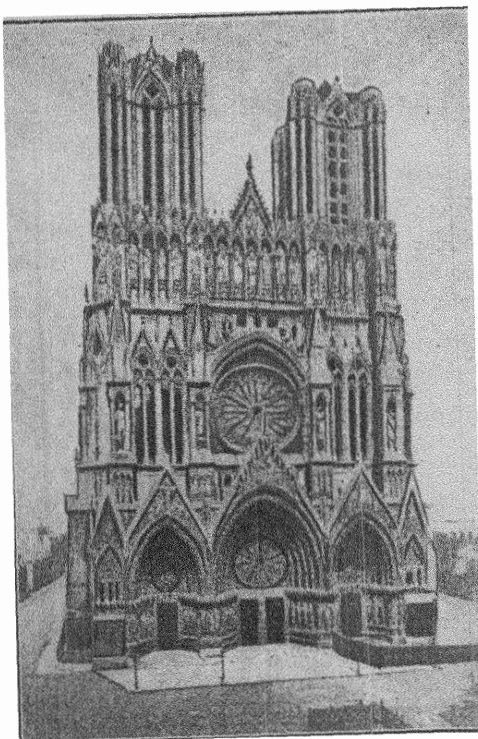
Att tillskriva det allas krig mot alla, som vårt sekel proklamerat, vår tids industriella framsteg är att göra som en människa, som i sin okunnighet om orsakerna till regn tillskriver det offer; hon nyss offrat framför sin avgud, en sådan verkan. För industriella framsteg liksom för varje annan seger över naturen äro inbördes hjälp och nära samfärdsel säkerligen, liksom de fordom varit det, mycket fördelaktigare än inbördes kamp.

Dock är det särskilt på det *etiska området*, som inbördes-hjälpprincipens betydelse fullt framträder. Att inbördes hjälp är den verkliga grundvalen för våra etiska begrepp, synes tydligt nog. Men vilka åsikterna om inbördes-hjälpprincipen eller -instinkten första ursprung må vara — vare sig det tillskrives en biologisk eller en övernaturlig orsak — måste vi spåra dess tillvaro så långt tillbaka som på de lägsta stadierna av djurriket; och från dessa stadier kunna vi följa dess oavbrutna utveckling i dess motsättning till ett antal stridiga makter genom alla mänskliga kulturgrader in i närvarande tid. Även de nya religioner, som tid efter annan uppstått — alltid på tider, då inbördes-hjälpprincipen råkat i förfall i österns teokratier och despotier eller vid romarväldets sjunkande — hava bekräftat denna princip. De funno sina första anhängare bland de ringa, i samhällets lägsta, mest förtrampade lager, där inbördes-hjälpprincipen är det dagliga livets nödvändiga grundval.

* Kurs. av red.

Fosterlandet, den enes och den andres, har bättre och värdigare användning för sina söner på fredens fruktbara fält än vid de kulturmördande »ärens» 42-cm:s mörsare.

Julia Ström.

Den bombarderade katedralen i Reims.

Den som har stått en sommarkväll på parvis'n framför västfronten, i mynningen av den gata, som uppkallats efter katedralens (nu emellertid av vetenskapen ihjälslagne) arkitekt Hugues Liberger, han glömmer det aldrig — en afton efter solnedgången, då ännu en smal strimma av blekt dagsljus sneddar där överst på tornen, medan dunklet redan bitit sig fast bland virrvarret av gavlar, kolonner och rosor av hela denna värld av statyer, som bo där uppe liksom de fördröjda byggarna överst på tinnarna av det stora tornet i Babel. Blå och violetta hopa sig skuggorna under bågar och utsprång med enstaka stänk av guld, av rosa, av elfenbensgult, där en vimpergspets, en korsblomma ännu fånga ett vilsekommet blänk från den sjunkna solen — den är, hela denna underliga massa, där den skjuter upp i mörkret, denna ofantliga mur av vit, liksom självlysande sten, som ett väldigt, simmande isberg med hängande tappar och utsmultna grottor, där reflexen från stjärnor och vatten tänder ett olikfärgat gnistregn i väggar och tak. Allt vad som kan tänkas av mest fantastiskt, allt det nyckfullast oberäkneliga i former och linjer, det sagolikast överkliga i mänsklig dröm och inbillning finnes här, men allt sammanhållet av den ordnade behärsknings lag, allt byggt upp och byggt samman till ett helt av kosmisk omfattning och kosmisk fullkomning.

Ty att gå från portal till portal, från staty till staty, att med ögonen genomfara hela denna värld, som i skikt över skikt lyfter sig framför en, det är att se universum självt, se dess alliv i sinnbilder och tecken, att göra en Dantefärd från djupen upp till de översta sfärernas rymd av ljus och hög klarhet. Här äro människorna, de betryckta, de glada, de fromma, de ondskefulla, vilket namn de än här givits att bära. Här klagas den slagne och förtvivalade i sitt elände, där

Job sitter på sin askhög. Alderdomen, vis och mild, ger den unga sin välsignelses invigning, där Elisabet lyfter sin hand för att draga den tvekande Maria till sitt bröst. Hur skeptiskt överlägset, hur sinnligt muntert le icke de två mot varandra, som man kallat Josef och Hanna! Hur lugn i känslan av sin egen styrka skådar ej mannen där med det skäggiga Odysseushuvudet ut i världen — en man som vet vad egen kraft gäller och förtröstar på den och ingen annan eljest. Där äro profeterna också, de av helig nitälskan flammade, där äro paradisetts fromma helgon och bekännare, och där, högt uppe i portalernas bågvalv, de jubilerande änglakorerna. Världens store äro där, furstarna som på denna plats ur guds händer togo sitt svärd och sin spira, det höga kallets börda av tyngd och härlighet. Kast efter kast, hierarki över hierarki... Tills allra högst uppe blott de osmyckade murarna, kolonnerna och strävorna kasta sig mot höjden — likt ett mänsklighetens sista rop ditupp, likt den yttersta hänryckningens brinnande extas, som ingen bild och ingen symbol uttrycker — en enda rörelse uppåt, en enda våldsamt lyftning utan ord, bara med två uppräckta händer.

Två uppräckta händer — så ser jag nu de båda undersköna tornen sträcka sig mot himlen. Och blixten har slagit ned i dem — så som himlen så ofta svarar de uppräckta händernas åkallan i nöd.

Och därinne under de söndersprängda valven är fältlasarett — har varit fältlasarett — med blodpölar vid foten av järnsängarna och förskrämda sjuksystrar i de andliga ordnarnas stora linnehucken, lyftande döendes huvud för att föra en skål vatten till deras mun.

Jag ser den vita kyrkan med de väldiga valven, de runda pelarna med deras rika lövverkskapitel, koret med dess omgång, de målade fönstrens färgspel på stengolvet, västväggen med dess här av små bilder, det stora rundfönstret stirrande in i allt det hemska, som nu sker därinne, de vävda tapeterna längs väggarna, Robert de Lenoncourts berömda tapeter, på vilka den heliga jungfruns historia drar förbi. Jag minns det: det var allt vitt och ljust därinne. —

(U. N. T.) Carl R. af Ugglas.

Tröst finns endast i storsinnet. Detta är nyckeln till de stora karaktärerna i antiken.

Göra dagen djup är hela livets konst.

Är det möjligt att av själviskhet bliva — osjälvisk? Jag vill nästan tro att detta är möjligt, ifall man äger nog ärelystnad, nog stolthet, nog kärlek till det nobla. Den i stor stil ärelystne vet, att intet utom moralisk karaktär kan giva växtjorden för varaktig äkta storhet, vet att han måste bliva god för att bliva stor.

Wilhelm Ekelund.

FRANSKT INFANTERI.

KRIGET SOM AVSLÖJARE.

AV ERIK HEDÉN.

Det är icke de stora avslöjandena kriget gjort som här skola beröras. Dessa äro allbekanta. Djuret har framträtt i människan så som det alltid gör i krig, fast man aldrig vill minnas det i freden, och det har framträtt ej blott på sedlighetsens men ock på förnuftsens område. Detta är ohyggligt, men för den, som litet känner människan, på intet sätt förvånansvärt. Men vad vi verkligen ett ögonblick borde dröja vid, det är de avslöjanden kriget bragt i fråga om vårt lilla folk, i fråga om sedlighet och intelligens hos den lilla svenska folksjäl.

Det finns intet som bättre mäter ett folks kultur än dess förmåga att sätta samma fordringar på sig självt som på andra, att döma andra efter den måttstock, varefter det självt vill dömas. Hur har då Sverge i denna prövande tid stått det andliga provet?

En hel mängd gott folk, mest höger naturligtvis fast tyvärr också en del partivänner, upprepar med förtjusning vis-a stående omdömen om serberna, det serbiska »packet», »mördarfolket» o. s. v. o. s. v. Det är då i sanning avslöjande att se den likhet serberna erbjuda med oss själva, med drag hos det svenska folket, vilka just dessa, vanligen högst fosterländska moralister säga sig sätta högt.

Serbien har i Bosnien ett typiskt Finland. Ja, ett mer än typiskt, ty medan blott en mindre del av finnarna äro svenskar till rasen, äro bosnierna till övervägande del serber. Av allt att döma önska de ock i vida högre grad förenas med serberna än finnarna med oss. Nu äro ju de svenskar ytterst få, som vänta eller ens önska en återförening med Finland. Men ännu för en femtio år sedan var allt helt annorlunda. Irgen kan döma våra fäder hårt för att de drömde om Finlands återvinnande. Men att Serbien hoppas på förening med sitt broderland, det betecknas i praktiken fast kanske ej i ord som rent brottsligt.

Men icke får väl denna förening tillkämpas genom mord? Det må här erinras, att de som framställa denna dygdiga fråga visst icke alltid röjt denna

upphöjda avsky mot politiska mord. De jublade antagligen mycket högt eller protesterade i vart fall ej mot jublet, när för en tid sedan Rysslands store en efter annan föll för revolutionskulorna. Dessutom må det med all skärpa inpräntas, att gymnasiisten Princip, som sköt Österrikes tronföljare, visserligen var serber till rasen men österrikisk undersåte. Serbien hade ej större ansvar för honom än Sverge för Bobrikoffs dödare, Eugen Schaumann. Om Ryssland för dennes skull börjat krig mot oss, hur upprörda hade vi ej — med fullaste rätt — blivit. Men att Österrike för Princip skull börjar krig mot Serbien finna sagda politiserande svenskar fullt i sin ordning.

Men Princip hade ju medbrottslingar i Serbien, medbrottslingar t. o. m. bland statstjänstemän? Låt oss antaga, att Österrike har rätt i det påståendet. Eugen Schaumann hade alldeles inga medbrottslingar, men att svenska medborgare varit åtminstone medvetna om andra revolutionära planer i Ryssland är höjt över allt tvivel, och vem vet om ej också någon underordnad tjänsteman kunnat få skenet emot sig. Antag nu, att Ryssland med hot om krig fordrat de misstänkta straffande utan bevis — kan någon tvivla om vad svenskarna hade sagt och vad de hade bort säga? Men att Österrike ställer liknande krav på Serbien anses fullt riktigt och sympatiskt.

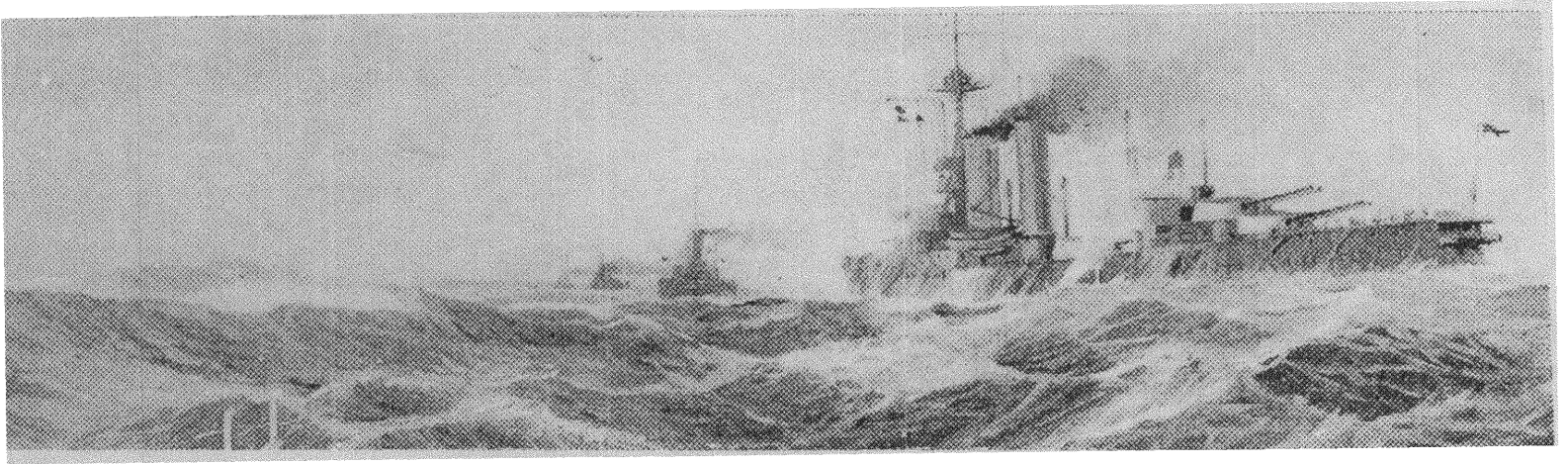
Som allmänt känt är, har det i Sverge sagts många skarpa och modiga ord om det ryska regeringssystemet och om Finlands öde. Även från officershåll ha sådana ljudit. Även finnas ju vissa svensk-finska sammanslutningar, vilka en misstänksam enväldregering väl kan tänkas beskylla för politisk propaganda. Antag nu, att ryska regeringen krävde undertryckande av alla klanderuttalanden mot Ryssland och det utan att avvakta en grundlagsenlig tryckfrihetsändring; antag att den krävde upplösande av alla misshagliga föreningar och indragning av deras egendom; antag att Ryssland avkrävt Sverge ett ovillkorligt löfte att avskeda alla officerare, som det

utpekade, och vilkas namn det förbehöll sig att själv senare få nämna — hur skulle ej då, det får man väl hoppas, hela svenska folket ha rest sig mot dessa krav i stolt och enig harm! Men att Serbien endast delvis, endast i stor utsträckning velat godtaga liknande krav det anses som ett himmelskriande brott som skulden till världskriget!

Men Serbien är ju halvbarbariskt, medan Österrike är ett stort kulturland. Glömmer man då verkligen, att det länge gått och antagligen ännu går ett tal i Ryssland om dess höga kultur, vilken kräver en utfartsväg över Sverge till havet för sin utveckling? Ha vi ej rent av hört att Sverge bör offra sig för Rysslands stora kulturbehov? Ryssland är lika övertygat om sin kulturs oförlägliga överlägsenhet som något annat folk och skulle högst sannolikt inför en objektiv granskare få priset vid en tävlan med Österrike. Man fordrar alltså av Serbien en underkastelse, som man i fråga om oss med rätta dömer ovärdig och omanlig.

Men Serbien måtte väl vara barbariskt, då det mördat en kung!! Nåja — efter flera århundradens trälaliv under det mest kulturmördande turkiska förtryck, efter mer än ett halvt århundrade av halv, otrygg och stridande självständighet, efter mindre än 40 år av full men — tack vare Österrike — alltjämt otrygg självständighet dödade verkligen serberna en föga begåvad eller sympatisk kung, som kränkte författningen. Vi svenskar mördade av samma skäl en av våra förnämste konungar (Gustaf III), sedan vårt land bestått som självständigt rike och kunnat utveckla en självständig kultur under — med få avbrott — omkring 1000 år. Hos ett sådant folk borde man verkligen taga munnen litet mindre full mot »de serbiska kungamördarna».

Likadan är omdömet rättrådighet i ett par andra högviktiga avseenden. Vi skulle *alla* med rätta bli upprörda, om Tyskland eller England kränkte vår neutralitet. Men de svenska tyskvännerna finna det dumt eller tarvligt, att Belgien satt sig till motvärn mot Tysklands neutralitetskränkning. Deras sätt att yttra sig därom utgör en direkt inbjudan till Tyskland att fordra vårt partitagande. De framställa det som självklart, att vi då skulle ge ett glatt och

UNDERVATTENSBÅT ATTACKERAR SLAGSKEPP.

ödmjukt ja. Så långt ha dock dess bättre inga socialdemokrater gått i sina offentliga uttalanden.

Louvains förstöring fattas naturligtvis på samma håll som ett rättvist straff för Belgiens förbrytelse. Över huvud är det märkligt, med vilket sublimt lugn ty-kvännerna mottaga budskapen om Louvainkonstskatternas förstöring, om de oersättliga handskrifternas brand och nu senast om Reimskatedralens grusande. Den som skriver detta minns, hur jag som gosse läste om antikens skönaste byggnads, Parthenons, förstöring genom venezianarne, ledda av den svenske generalen Königsmarck. Då tog jag det lugnt. Jag visste ju knappt vad Parthenon var. Men sedan, hur pinsamt har det ej känts att veta en svensk medskyldig i förstöringen. Och nu är gotikens liksom förut antikens härligaste byggnad borta. Fast jag aldrig sett den och väl aldrig fått se den, känner jag förlusten personligen mer stingande än förlusten av en vän. Men här gå en mängd ofantligt konstintresserade och konstförståndiga herrar, vilka säkert skådat Reimskatedralen med vederbörlig turishänförelse och bevarat den i bild i sina hem, här gå dessa med orubbat anseende som konstvänner och taga katedralens förstöring med ett sublimt lugn, en övertygelse utan undersökning om beskjutningens rättfärdighet, vilken måste väcka avund om ej precis beundran.

Härmed har intet omdöme fällt om de anförda fakta i och för sig själva. Här har blott sagts ett ord om det sätt, varpå en stor del av Sverige reagerat mot desamma. Tyskar och österrikare må ha rätt eller orätt, det sätt varpå deras vänner här totalt förneka den måttstock, varefter de själva vilja bli dömda, blir därför ej mindre sorglig eller klandervärd. Man brukar anklaga kvinnan för bristande objektivitet och logik. Helt säkert ha också kvinnor felat i här anförda avseenden fullt så mycket som männen. Men visst är, att ej behöver kvinnan hädanefter mottaga en dylik förebräelse från den svenske genomsnittsmannen. Har hon i genomsnitt ej bättre logik och rättfärdighet än han, så kan hon i vart fall omöjligen ha sämre.

SAMVETSKVAL.

Ur Strindbergs *Utopier* återge vi följande brottstycke.

Det var fjorton dagar efter Sedan, således i medio av september 1870. Kopisten i preussiska geologiska byrån, för tillfället löjtnanten i reserven, herr von Bleichroden, satt i skjortärmarna framför skrivbordet inne i Café de Cercle, den lilla byn Marlottes förnämsta värdshus. Uniformssyrtuten med den styva kragen hade han kastat över en stolskarm, och den hängde nu där slak och hopfallen som ett lik, med de tomma ärmarna liksom krampaktigt fattande om stolbenen för att skydda sig i ett fall med huvudet förut. I vecka livet syntes märket efter sabelkopplet och vänstra skörtet var alldeles blankpolerat av baljan. Ryggen var dammig som en landsväg; — herr löjtnanten-geologen kunde också om kvällarna studera terrängens tertiära lagringar i kanten på sina nötta byxor, och när en ordonnans kom in i rummet med sina smutsiga stövlar, såg han genast i spåren på golvet, om han gått i eocen- eller pliocenformationer.

Han var verkligen mera geolog än militär, men för tillfället var han brevskrivare. Han hade skjutit upp glasögonen på hjässan och satt med pennan vilande och såg ut genom fönstret. Trädgården låg där i all sin höstprakt med äppel- och päronträd segnande mot marken av de skönaste frukter. Apelsinröda pumpor solade sig bredvid taggiga, grå gröna kronärtskockor; brandröda tomater klättrade på käppar strax bredvid bomullsvita blomkålshuvuden; solrosor så stora som tallriker vände sina gula diskar mot väster, där solen började dala; hela småskogar av dahlier, vita som nystärkt linne, purpurröda som stelnat blod, smutsröda som nyslaktat kött, laxröda som ett hjärtslag man kallar, svavelgula, linfärgade, skäckiga, fläckiga, sjöngo en enda stor färgkonsert. Och så den sandade gången, bevakad av två dessa jättelövkajor, svagt syrenfärgade, bländande isblå, halmgula, vilka drogo ut perspektivet ända bort där vinfälten stodo brungröna, en småskog av thyrsosstavar med de rodnande klasarna halvt dolda under löven. Och där bakom: sädesfältens vitnande, oskördade halm med de överfyllda axen hängande sorgsner mot marken, med utspärrade agnar och skärmfjäll, vid varje vindstöt lämnande igen åt jorden sitt lån, utsprängda av safter som

modrens bröst, när hon ej får giva sitt barn di. Och längst i bakgrunden Fontainebleauskogens dunkla ekkronor och bokvalv, vilkas konturer upplöst sig i de finaste utklippningar såsom gamla brabantiska spetsar, genom vilkas yttersta maskor kvällsolens vågräta strålar slog in guldtrådar. Ännu besökte några bin de praktfulla honungsgömmena ute i trädgården; en rödhake slog några enkla kvitter i äppelträdet; men starka ångor kommo då och då stötvis från lövkajor, som när man går på en trottoar och dörren till en parfymbod öppnas. Löjtnanten satt med pennan vilat gevär och syntes betagen av den praktfulla synen. Vilket skönt land! tänkte han, och hans tankar gingo bort till hembygdens sandhav, utprickat med några eländiga martallar, som sträckte knotiga armar mot skyn, som om de bådo om nåd från att drunkna i sanden.

Men den härliga tavlan, som infattades i fönsterkarmen såsom i en ram, skuggades då och då, regelmässigt som av en pendel, genom skiltvaktens gevär, vars blankblixtrande bajonett skar mitt över målningen och vände rätt under ett päronträd, behängt med de skönaste cinnobergröna och cadmiumgula Napoleonspäron. Löjtnanten tänkte ett ögonblick bedja honom välja ett annat pass, men han vågade icke. Så lät han, för att undgå bajonettens blixtar, sina ögon vändas åt vänster ut åt gården. Där stod kökshyggnaden med sin gulrappade vägg utan fönster och med en gammal vresig vinstock uppspetad mot väggen som ett skeletterat daggdjur i ett museum; men den saknade både löv och klappar; den var död och stod som en korsfästad fastnaglad vid den nedruttnade spaljén, utsträckande sina långa, sega armar och fingrar, som om den ville ta skiltvaktens i en enda gastkramning var gång han vände i dess närhet.

Löjtnanten vände sig bort från synen och lät blickarna falla ner på skrivbordet. Där låg det ofullbordade brevet till hans unga hustru, som blivit hans för fyra månader sedan, två månader innan kriget bröt ut. Bredvid fältkikaren och franska generalstabens karta låg Hartmanns Philosophie des Unbewussten och Schopenhauers Parerga und Paralipomena.

DISTICA.

Kunde jag skratta och le och vandra i flock med de andra,
helga åt mödan min dag, viga åt lustan min natt —
allt vad livet mig gav av kunna, vilja och veta,
allt vad smärtan mig lärt — glad jag offrade då!
Men i söcken och suckan och sorg förrinner min ungdom,
skuggor skymmer min väg, mörker tynger min själ.

OVE EKELUND.

Och så skrev han:

»Såsom till exempel, när jag kom med mina hundra man, efter fjorton timmars marsch utan mat eller vatten, till en skog, där vi råkade på en övergiven proviantvagn. Vet du vad som hände? Uthungrade, så att ögonen stodo i huvudet som bergkristaller i granit, upplöste sig truppen och kastade sig som vargar över maten, och då den var knappt tillräcklig för tjugofem man, råkade de i handgemäng. Mina kommandoord lyssnade ingen till, och då sergeanten gick lös på dem med sabeln, slogo de ner honom med gevärskolvarna! Sexton man blevo liggande på platsen sårade och halvt döende. De som kommo över maten, åto så hejdlöst, att de blevo sjuka och måste lägga sig ner på marken, där de genast föllo i sömn. Det var landsmän mot landsmän, det var vilddjur, som slogos för maten!

Eller när vi en dag fingo order att i hast kasta upp skyttevallar? Det fanns intet annat att tillgå i den skoglösa trakten än vinrankorna och deras käppar. Det var en upprörande syn att se, huru vinfälten inom en timme voro skövlade, huru stockarna med löv och klasar rökos upp för att bindas till faskiner, som voro helt våta av de krossade, halvmogna druvornas saft. Man försäkrade, att det var fyrtioåriga vinstockar. Och vi förstörde alltså fyrtio års arbete på en timme! Och detta för att kunna, själva skyddade, skjuta ner dem, som odlat faskinerna. Eller när vi skulle tiraljera i en oskuren veteåker, där kornen risslade om fötterna som snöbark och halmen lade sig ner att ruttna vid nästa regnkur? Tror du, kära, älskade hustru, att man kan sova lugnt om natten efter sådana dåd? Och ändå, vad har jag gjort annat än min plikt? Och man vågar påstå, att känslan av uppfyllda plikter skall vara den bästa huvudkudde!

Men det finnes ännu värre saker som förestå! Du har kanske hört omtalas, att franska befolkningen, för att öka sin armé, rest sig i massa och upprättat frikårer, som under namn av franc-tireurs söka skydda sina gårdar och fält! Preussiska regeringen har icke velat erkänna dem som soldater, utan man har hotat att låta skjuta ner dem som spioner eller förrädare, när de anträffas! På grund av, säger man, att det är staterna, som föra krig, och icke individerna! Men äro icke soldaterna individer? Och äro icke dessa franc-tireurer soldater? De hava en grå uniform såsom jägarregementen, och uniformen gör ju soldaten! Men de äro icke inregistrerade, invänder man. Ja, de äro icke inregistrerade, emedan regeringen varken haft tid att inskriva dem eller kommunikationerna med landsbygden varit så tillgängliga, att det

kunnat ske! Jag har just tre sådana fångna här i biljardsalen bredvid och väntar varje ögonblick order från högkvarteret rörande deras öde.»

Här avbröt han skrivningen och ringde på ordonnansen. Denne, som hade sin post i skänkrummet, stod ögonblickligen inne i salen hos löjtnanten.

— Hur är det med fångarna? frågade herr von Bleichroden.

— Väl, herr löjtnant, de spela guerre som bäst och äro vid gott mod!

— Giv dem några buteljer vitt vin, men av den svagaste sorten!... Iagenting passerat?

— Ingenting passerat! Skall ske, herr löjtnant!

Herr Bleichroden fortsatte att skriva:

»Vilket egendomligt folk, detta franska! De tre friskskyttarna, jag nämnde om, och vilka möjligen (jag säger möjligen, ty jag hoppas ännu på det bästa!) möjligen skola dömas till döden om några dagar, spela just nu biljard i rummet bredvid mitt, och jag hör skramlet av deras köer mot bollarna! Vilket lustigt världsförakt! Men det är ju ståtligt att så kunna gå bädan! Eller det bevisar, att livet är bra litet värt, när man så lätt kan skiljas ifrån det. Ja, jag menar, när man icke har sådana kära band, som jag har, vilka binda en vid tillvaron. Du missförstår mig väl icke och tror, att jag menar att jag är bunden... Ah, jag vet icke vad jag skriver, för jag har inte sovit på många nätter och mitt huvud är så...»

Nu knackade det på dörren. På löjtnantens »stig in» öppnades dörren, och byns pastor trädde in. Det var en femtio års man med ett vänligt och sorgset men högst beslutsamt utseende.

— Herr löjtnant, började han, jag kommer för att bedja er om tillstånd att få tala vid fångarna.

Löjtnanten steg upp och pålog sin syrtut samt anvisade pastorn en plats i soffan. Men när han fått den trånga rocken knäppt och kände den styva kragen fatta med sin tång om halsen, var det, som om de ädlare organen blivit hopsnörda och som om blodet stannat i sina hemliga vägar till hjärtat. Med handen på Schopenhauer, stödd mot skrivbordet sade han: Till er tjänst, herr pastor, men jag tror icke fångarna skola skänka er mycken uppmärksamhet, ty de äro inbegripna i ett parti guerre!

— Jag tror, herr löjtnant, svarade pastorn, att jag känner mitt folk bättre än ni! En fråga: Ämnar ni låta skjuta dessa gossar?

— Naturligtvis! svarade herr von Bleichroden, fullständigt inne i sin roll. Det är staterna, som föra krig, herr pastor, icke individerna!

— Om förlov, herr löjtnant, ni och edra soldater äro icke individer då?

— Om förlov, herr pastor, icke för tillfället! Han lade brevet till hustrun under läsk-papperet och fortsatte:

— Jag är i detta ögonblick endast en representant av den tyska förbundsstaten.

— Sant, herr löjtnant, eder älskvärda kejsarinna, den Gud må evigt beskydda, var också en representant av den tyska förbundsstaten, när hon utfärdade sin proklamation till den tyska kvinnan att bistå de sårade, och jag vet tusen franska individer, som väl-signa henne, under det franska nationen bannar er nation! Herr löjtnant, i Jesu Frälsarens namn (här steg pastorn upp, fattade fiendens händer och fortfor med gråten i halsen), kan ni icke vädja till henne...

Löjtnanten höll på att förlora fattningen, men han hämtade sig igen och sade:

— Hos oss ha ännu icke fruntimmerna fått sin hand i politiken!

— Det är skada det, svarade prästen och rätade upp sig.

Löjtnanten tycktes ha lyssnat ut genom fönstret, så att han icke gav akt på prästens svar. Han blev orolig och hans ansikte var helt blekt, ty den styva kragen kunde icke hålla blodet kvar däruppe längre.

— Var så god och sitt, herr pastor, sade han på måfå. Om ni önskar tala vid fångarna, står det er fritt; men sitt kvar ett ögonblick! (Han lyssnade ut igen, och nu hördes tydliga hovslag, två och två, som av en häst i sträckt trav.)

— Nej, gå icke än, herr pastor, sade han med andan i halsen. Prästen stannade. Löjtnanten sträckte sig ut genom fönstret så långt han kunde. Hästravet kom allt närmare, tills det föll in i skritt, saktade och upphörde. Skramlet av en sabel och sporrar, fotsteg, och herr von Bleichroden höll ett brev i sin hand. Han slet upp det i vikingen och läste.

— Vad är klockan? frågade han sig själv. Sex! Alltså om två timmar, herr pastor, skola fångarna skjutas, utan dom och rannsaking!

— Omöjligt, herr löjtnant, man skickar icke folk i evigheten så!

— Evigheten eller icke, ordern lyder, att det skall vara undangjort innan korum, såvida icke jag själv vill anse mig som en, vilken gjort gemensam sak med friskskyttarna. Och här följer ett skarpt klander över att jag icke redan utfört ordern av den 31 augusti. Herr pastor, gå in och tala vid dem och bespar mig obehaget...

— Ni anser det vara ett obehag att meddela en rättfärdig dom!

— Men jag är väl dock en människa, pastor! Tror ni icke jag är en människa?

Han rev upp rocken för att få luft, och han började vandra på golvet.

— Varför få vi icke alltid vara människor? Varför skola vi vara dubbelgångare? O! O! herr pastor, gå in och tala vid dem! Äro de gifta män? Ha de hustrur och barn? Föräldrar kanske?

— De äro ogifta alla tre, svarade prästen. Men denna natt åtminstone kunde ni skänka dem!

— Omöjligt! Ordern lyder: före korum, och i dagningen skola vi bryta upp! Gå in till dem, herr pastor! Gå in till dem!

— Jag skall gå! Men kom ihåg, herr löjt-

Af alla
Cacao-
sorter
jag pröfvat
har ingen
smakat så
bra som

THULE

God ekonomi.

Många enkla hem skulle få utseende av välstånd, om kvinnorna ägnade hemmets arbete och ekonomi den omtanke det verkligen kräver och om de voro mindre misstroagna och gensträviga mot de lärdomar andra giva dem. Visade de större vakenhet och benägenhet att tillgodogöra sig råd och lärdomar, skulle de snart erfara vilken vinst detta bleve både för dem själva och familjen.

En husmor måste på förhand planlägga arbetet i hemmet liksom de inköp som skola göras, ty den vinst, som härigenom uppstår, visar sig omedelbart i hemmets inbjudande utseende och goda ekonomi. Husfadern kan med glädje konstatera, att hans mödosamt förtjänta pengar fått en god förvaltare i en hustru, som så gör. I hemmet kan så många onödiga utgifter undvikas, om man tänker sig för, t. ex. med kokgasen. Av slarv och okunnighet missbrukas denna oerhört och ökar familjeförsörjarens utgifter i hög grad. Hur ofta ser man icke maten stå och koka för full låga, då denna i stället borde vara ytterst liten och gasåtgången därigenom bleve helt obetydlig. När slarv är orsaken till ett dylikt förfarande, är det svårt att råda bot för det onda, men när orsaken består i okunnighet, kan man hoppas, att upplysning skall väcka kvinnorna till eftertanke och göra dem mottagliga för råd, som lända till en god ekonomi i hemmet.

För att framhålla den sparsamhet som kan iakttagas vid förbrukning av bränsle under matlagning brukar jag för mina elever omtala, att, när innehållet i en gryta kokat upp, kan kokningen fortsätta hur länge som helst med så liten eld som lågan av ett ljus. Men det är många kvinnor, som ej veta, att en del mat, sedan den väl kommit i kokning, ej ens behöver koka vidare, om man blott håller den vid

en tillräckligt hög temperatur, för att bli färdigkokt. Detta sker bäst i koklådan, varför en sådan borde finnas i varje hem, på det att pengar ej i onödan må slösas bort på bränsle. Förmånerna med den nya koklådan "Hattasken" äro flera. Kokkärnen äro nämligen av tjock aluminium och efter en för lådan lämpad konstruktion. De kunna användas både vid kokning, stekning, gräddning och syltning. Vidare rymmer "Hattasken" 3 till 4 grytor samtidigt, så att man kan tillaga en hel middag i densamma. De lättkokta rätterna taga ej skada av att stå med dem som fordra långkok, ty inga födoämnen falla sönder vid kokning i "Hattasken". Man kan samtidigt sätta ned stek, potatis, frukt, sockerkaka eller pudding och lugnt gå ifrån alltsammans flera timmar och ändå vara säker på att allt är lyckat, varmt och saftigt och ej mist något av sitt näringsvärde, när man sedan tager upp det. "Hattasken" är även mycket lätt och billigare än andra i handeln förekommande koklådor. Den största koklådan, som är avsedd för 7 till 10 personers hushåll, jämte 3 aluminiumgrytor kostar kr. 19:45; de mindre koklådorna äro billigare. De finnas till salu i Bosättningsaffären, Hantverkaregatan 28.

Då man vant sig vid "Hattasken", sätter man helst ned all mat där (t. o. m. kaffe) för att slippa all tillsyn vid kokningen och emedan maten blir så välsmakande där.

Ester Norén.

Aforismer.

Mannen strävar efter att visa sina förtäfligheter, kvinnan att dölja sina brister.

*

Cynikern känner "kvinnorna", men aldrig "kvinnan".

*

I dagens ljus talar man. Bara i nattens mörker talar man ut.

*

Känn det som en lycka och inte som en olycka, att din själ aldrig fullt kan förstås av en annan människa; du kan själsligt aldrig bli helt och hållet utplundrad.

*

Att löjliga svagheter ofta vidlåda geniala män förklaras därigenom, att inte ens de äro nog starka att ständigt bära sitt livs högttryck.

Arbetarekvinnor!

Låten ej de nu rådande svåra förhållandena
nedslå edert mod och taga bort eder kamplust!
Sprid och läs vår tidning!

ARTHUR BALLIN, Kappfabrik en gros.

Stockholm, St. Mälartorget 13, 2 tr.

För Stockholm försäljning av

DAMKAPPOR, PROMENADKOSTYMER

i minut till bestämda fabrikspriser.

Saison-Nyheterna för hösten o. vintern 1914—15

i största sortiment inkomna.

Svenskt fabrikat, välgjorda, välsittande varor.

Måttbeställningar emottagas och utföras (ej då tyg lämnas) av skickliga manliga tillskärare förstklassigt till fördelaktiga, moderata priser.

Affärstid 8—8. Riks. & Allm. telefon 1036.

ARTHUR BALLIN, KAPPFABRIK.

13 Mälartorget, 2 tr. OBS! Ingen butiklokal.

Tvättkläder i ömtåliga färger

rengör man enklast och skonsammast med tillhjälp av Solidar.

Sedan dessa legat en stund i en lösning av 20 liter vatten och ett halvt litet paket Tvätt-Extrakt »Solidar», tvättar man dem i denna lösning — mycket smutsiga föremål få ligga litet längre i lösningen — sköljer dem därefter i klart vatten med en liten tillsats av ättika, torkar dem i skuggan, appreterar dem i en lösning av pulvriserat gummi (för 15 öre) upplöst i varmt vatten och utspätt med kallt vatten, varefter man stryker dem i halvtorr tillstånd.

”SOLIDAR”

skonar färgerna, förhindrar att tyget krymper avlägsnar alla fläckar och är det ideala tvättmedlet för vita och brokiga tvätt-tyger.

Solidar försäljes överallt.

$\frac{1}{1}$ Originalpaket 30 öre, $\frac{1}{2}$ Originalpaket 16 öre.

SOLIDAR

En massdemonstration mot kriget.

Invånarna i Newyork fingo den 29 aug. vara vittne till en massdemonstration av kvinnor mot kriget, som väl torde vara den största i sitt slag världen hittills skådat. En procession av inemot 2,500 kvinnor av olika åldrar, samhällsställning och nationalitet tågade nämligen i procession genom Newyorks gator. Alla voro svartklädda. Processionen företräddes av ridande polis, och kring den stora fanan, försedd med en duva och ordet "Fred" i stora, gyllene bokstäver, fylkades flera kända kvinnor, bland vilka märktes mrs Florence Woolston, redaktör för The Woman Voter.

Processionen gjorde ett mycket starkt intryck på åskådarna och allt försiggick med den största ordning.

Självförsörjande kvinnor!

Vakna upp kvinnor och låt oss slå ett stort slag för den nya gren av kvinnlig självverksamhet, som erbjuder sig genom den kooperativa och fackliga rörelsens gemensamma försäkringsorganisation, Försäkringsanstalten Folket. När vi nu sent omsider, sedan de privatkapitalistiska försäkringsbolagen under många år obegränsat exploaterat arbetarklassen, fått vår egen försäkringsorganisation, för vilken vi kvinnor även inbjudas att arbeta och för vilken vi kunna arbeta utan att dagtinga med vårt samvete, böra vi alla, var och en i sin stad, bidra till och verka för en allmän anslutning till vårt eget företag.

Någon specialutbildning kräves icke härför, utan *alla* kunna medverka. I den fackliga och kooperativa rörelsens gemensamma försäkringsorganisation äro försäkringstagarna de enda delägarna och det privatkapitalistiska vinstbegäret kan här ej utöva sitt förtryck, ty de samlade fonderna användas till främjande av våra egna företag och intressen. Vi anmoda våra läsare, som äro intresserade för saken, att hänvända sig till *Försäkringsanstalten Folkets* kvinnliga organisationschef, fröken Nanna Hultenberg, Riks och Allm. 62 25, och hänvisa i övrigt till annons i detta nummer.

Nya Banken
Stockholm.
Högsta gällande ränta.

**Energiska
kvinnor**

erhålla omedelbart lönande extraarbete såsom medhjälpare i den fackliga och kooperativa försäkringsorganisationen Försäkringsanstalten Folket.

Några kvinnliga chefsbefattningar äro även lediga, men måste sökande till dessa helt kunna ägna sig åt verksamheten.

Svar till »För Folket». Box 165, Stockholm 1.

En arbetarhustru

borde icke köpa annan symaskin än

Solidar-Symaskinen,

som är den yppersta i handeln, av största fullkomning och ger största valuta. Vi bjuda fullaste garanti för att de med vårt firmamärke försedda maskinerna äro ett fabrikat, som på teknikens nuvarande ståndpunkt är det högsta som kan uppnås och överträffas icke av något annat fabrikat. Särskilt förmånliga betalningsvillkor.

Symaskinsaffären SOLIDAR,
Vasagatan 52, STOCKHOLM.

Soc.-dem. kvinnornas samorganisations

i Sthlm styrelse sammanträder 3:dje fredagen i varje månad kl. 7 e. m. & Bryggeriarb.-förb. exp., Barnhusgatan 14. Ordf. och korresp. fru A. Frösell, Upplandsg. 47, 4 tr. Allm. tel. 286 58. Kassörskan träffas för uppbörd tredje fredagen kl. 7 e. m. första månaden i kvartal & Bryggeriarb.-förb. exp.

Sthlms Allm. kvinnoklubb (soc.-dem.)

avhåller ordinarie möte 1:sta måndagen i varje månad kl. 8 e. m.

Obs! Lokal i P-salen, Folkets Hus.

Styrelsen.

Kiruna soc.-dem. kvinnoklubb

avhåller ordinarie möten 1:sta och 3:dje måndagen i varje månad i Folkets Hus' lilla sal kl. 8,30 e. m.

Styrelsen.

Hälsingborgs soc.-dem. kvinno-

klubb avhåller möte 1:sta och 3:dje måndagen i månaden i Folkets Hus' F-sal kl. 8 e. m.

Sjukassan har uppbörd andra mötet i månaden.

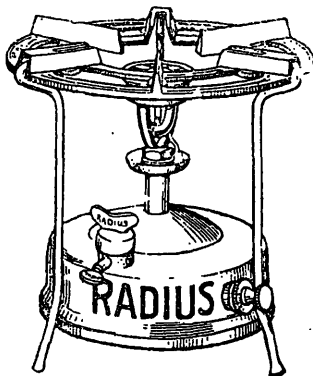
Styrelsen.

Beakta

**Morgonbris'
annonser!**

Arbetarbanken

Kornhamstorg 61.
Beviljar Egna Hems-lån i Stockholms närhet.

med patenterad tändanordning,
är numera marknadens förnämsta
fotogen-gas-kök.

Finnes i varje välsorterad järn- & bosättningsaffär,
ävensom i kooperativa affärer.

RADIUS-KOKENS detaljer passa till andra
fotogen-gas-kök.

Prova vår nya patenterade *tystbrännare*, som äntligen
löst problemet för denna typ av brännare!

Aktiebolaget RADIUS, Stockholm.

**Morgonbris'
Kommissionärer**

uppmanas att insända
betalning!

Sv. Livränteförsäkringsbolaget

Framtiden.

**Lifränteförsäkring,
Folkförsäkring,
Livförsäkring.**

Ny försäkringssumma under 1913
över 12,000,000 kr.

**Kvinnan motarbetar
sitt eget bästa**

när hon avråder mannen att teckna försäkring & sitt eget eller bägge makarnas liv. På grund av mindre dödlighet ha kvinnor lägre premier i **DE FÖRENADE**. Premiembefrielse vid sjukdom och olycksfall m. fl. förmåner.

Gellivare soc.-dem. kvinnoklubb
avhåller ordinarie möte 1:sta och 3:dje måndagen varje månad kl. 4 e. m. Lokal: Nya Folkets Hus.

Styrelsen.

**ALLMANNA
PENSIONS-FÖRSÄKRINGS-
BOLAGET**

(FLÅ. I OCH MED DEN 1 JUNI 1914 I SA'ARBETE
MED FÖRSÄKRING ANSTALTEN BRAGE)

meddelar
**Lifförsäkring
af alla slag.**

Lifförsäkringsbestånd:
Cirka 46,340,000 kr.

Fonder:
Cirka 6 milj. kr.

Malmbergets soc.-dem. kvinno-
klubb avhåller ordinarie möte andra och sista
måndagen i varje månad.

Nya medlemmar hälsas välkomna.

Styrelsen